

ԿՐՈՆԱԿԱՆ

ՅԻՍՈՒՏԻ ՈՒՍՈՒՑՈՒՄԸ

ԸՆՍ ՀԱՄԱՏԵՍԱԿԱՆՆԵՐՈՒՆ

Ա. ԳԼՈՒԽ

ԱՍՈՒՇՈՅ ԹԱԳԱԽՈՐՈՇԻՒՆԵՐ

Բայց երկինքը եղող այս Աստուածը ի՞նչպէս կ'իրականացնէ իր կամքը երկրի վրայի Բանի որ Յիսուս չի բաւականանար կրկնելով երայական հին բնագիրներուն պարունակութիւնը, այլ զանոնք կերպարանափոխելով կ'ընդլայնէ, որոնք են սթագաւորութեան մասին իր վարդապետութեան սկզբնատիպ տարրերը:

Նևիթին մէջ մասնելու համար, նախ յիշեցնեմ այդ բառին երկու առումները, անոր սովորական զործածութեան համեմատ:

ա) Անիկա նախ կը ցուցնէ երկրի ուրոշ տարածութիւն մը, զայն գրաւող բընակչութեան հետ միասին, այս իմաստով, պիտի ըստու, զոր օրինակ, թէ իտալիոյ թագաւորութիւնը հիւսիսէն սահման ունի Արքեան լեռները, և կը պարունակէ այսքան միլիոն բնակիչ։ Աւելորդ իսկ է ըստ թէ այս սահմանումը չի կրնար պատշաճիլ Աւետարանի թագաւորութեան։ անոր «երկնային» ըլլալու իրողութիւնն իսկ գեր ի վեր կը կացուցանէ զայն երկրաւոր սկզբաներէ։ ի՞նչ են ուրեմն անոր յատկանշաններն ու կազմական սկզբունքը։

բ) Բառին երկրորդ առումն մէջ, թագաւորութիւնը ոչ այլ ի՞նչ է, եթէ ոչ պետութիւն մը, իր բնակիչներուն թիւովը և սահմաններուն զիմերովը։ ի՞նչպէս նաև իր քաղաքական զաղափարներուն արժեքովը և զայն վարող սահմանադրութեամբը։ Վերեւ յիշուած օրինակը առնելով, երբ կ'ըսենք թէ իտալիա թագաւորութիւն մըն է, կը հասկնանք թէ անիկա որոշ սեսակի միապետութիւն մըն է եւ ոչ թէ սակաւապետութիւն մը կամ ուամկավարական հասարակապետութիւն մը։ Աստաւծոյ թագաւորութիւնն ալ ունի⁵ իր

կազմակերպութիւնը, եւ եթէ այս՝ ի՞նչպէս է ան։ Իսրայէլացիները կը սիրէին զայն նոյնացնել աստուածպետութեան հետ, վասնզի այդպէս կը հասկնացնելու զայն զայն ամենէն սիրած գաղափարներէն մին այն էր թէ Արքահամու զաւակները, այս թագաւորութիւնն կը պատկանէին, մինչդեռ հեթանոսները, հեթանոսներ ըւլալուն համար, զանգուածովին զուրս կը մնային անկէ։ Բայց եթէ Յովհաննէս Մըկրոտիչ հերքեր էր արդէն այդ նախապատշարումը (Մաթ. Դ. 9), հասկնալի է թէ Յիսուս իր բոլոր ոյժովն էր որ պայքարեցաւ անոր զէմ։ Անիկա չըստու երրեք սերանի Իսրայէլացոց...», այլ՝ երանի աղքատաց հոգուով... երանի այնոցիկ որք հալուծեալք լիցեն վասն արդարութիւնն, զի այնպիսիացն է արքայութիւն երկնից» (Մաթ. Ա. 3, 10):

Աստաւծոյ թագաւորութիւնը արդարեւ ոչ մէկ երկրաւոր առաւելութենէ կախում չունի։ Արդի և ներկայացուցիչ հոգեառ թագաւորութիւնը «արքայութիւն» մըն է, աւետարաններու զործածութեան յունորէն բառին երկու առումներովն ալ, թագաւորութիւն մը՝ որ կը հիմնուի և կը մեծաց սիրաերու սրբարանին մէջ։ Հոգեւոր ըլլալուն համար է նոյնպէս՝ որ այդ կազմակերպութիւնը լոյնօրէն տիեզերական է, և բաց է բոլոր մարդոց տոջիւ, առանց որ եւ է բացառութեան կամ ուսնձնաշնորհութեան։ Կարելի⁶ էր միթէ արտաքին և երկրաւոր խնդրանքով մը ճշգել մուտքի պայմանները կեանքի այնպիսի ոլորտի մը մէջ, ուր հոգին միայն կ'իշխէ այլամերժօրէն։ Իսրայէլ անշուշտ առաջին իրաւունքը ունի հոն մտնելու, ու իրեն, այսինքն Աստաւծոյ խոստումներուն ժառանգորդին է որ նախ կ'ուղղուի չնորհաց պատգամը (Մաթ. Փ. 6)։ Բայց եթէ չխոնարհի պահանջուած պայմաններուն առջիւ, ընտրեալ ժողովուրդը պիտի դատապարտուի արդարապէս։ Անո որդիքն արքայութեան ելցեն ի խաւարն արտաքին» (Մաթ. Բ. 12)։ կը յայտարարէ Յիսուս նախատեսութեամբ այսպիսի

ըմբռստութեան մը . այսինքն թէ անոնք որ կը խորհին անոր բնական ստացողներն ըլլու և անոր առաջին հրաւիրեալներն են եղած արգարե, Աստուած պիտի դատապարտէ զանօնք ճիշգէս հիմանուները, եթէ չգտունան: «Որդիքն արքայութեան ընկեցին արտաքս»... ի՞նչ աւելի սրտագրաւ քան այս հակադրութիւնը, որ անբղդատելի ուժգնութեամբ երեան կը բերէ այն անջրպետը որը Յիսուսի ուսուցումը կը ցուցնէ Հրեից դաւանած ասուածափետական իրաւունքին և թագաւորութեան ճշմարիտ զաղափարին միջւն: Սիզրունքով, անոնք միայն են անոր անդամները, որոնք սրտազինս և ասանց վերապահութեան կը հնազանդին Աստուածոյ, իրեւ իրեց թագաւորին:

Յիսուս, սակայն, այնքան լաւ կը ճանչնայ բնական մարզը, որ չի կրնար պատրանք ունենալ անոր մասին, երկնից թագաւորութիւնը, քանի որ այս աշխարհի վրայ, մարդկային պայմաններու մէջ է որ կը զարգանայ, իր տուրքը պիտի տայ մեղքին կեղծուութեանցը: Ստորդ է որ օր մը Քրիստոս զայն պիտի մաքրէ զինքը պղծող աղտերէն (Մտթ. ԺԳ. 44, 49, 50), և սակայն հիմուկ ալ, որովհետեւ քիչ չեն իր մէջ թշնամի տարրերը, թագաւորութիւնը կը բաղկանայ ոչ թէ բոլորովին անոնցմէ որոնք ճշմարիտ հպատակներն ու որդիներն են երկնաւոր Հօրը, այլ անոնցմէ որոնք կը յայտարարեն թէ իրենք այդպիսիներ են արդարե, կամ Տէրոջը պատկանելու կարծիքը տուած են իրենց մասին: Այս խառնուրդը յառաջ կուգայ այն պատրանքներէն և կեղծաւորութիւնէն՝ որոնք անխուսափելի հետեանքն են մեղքին, որ բարիին այնպէս է փարած որ, ինչպէս ըստած է Յիսուս, կարելի չէ այս աշխարհիս վրայ զատել ցորենը որոնչն: Երեսյթները այնքան պատրազական են՝ որ ամենէն յստակատեսներն անգամ կրնան խարուիլ: միայն վերջին զատաստանն է որ պիտի կարենայ կատարել զուումի բռւն զործը: «Նման է արքայութիւն երկնից ուսւկանի արկելոյ ի ծով և յամենայն ազգաց ձողովելոյ. զոր, իրեւ լցաւ, հանեալ ի ցամաք և նստեալ՝ ժողովեցին զրարի բարին յամանս և զիսուանն ի բաց ընկեցին» (Մտթ. ԺԳ. 28-30, 47, 48):

Այս վերջին ուսուցումը կ'առաջնորդէ զմեզ լայնելու մեր սահմանումը, ընդզըրեկելու համար հարցին ընդհանրութիւնը: Մինչև հոս ամէն ինչ պարզ եւ բնական կ'երեսի թագաւորութեան աւետարանական վարդապետութեան մէջ, այժմ մեզի կը մնայ ցուցնել յոյժ իրական զժուարութիւնները, զորս կը ներկայացնէ արգարեայս գաղափարը: Ծանօթ է թէ այս նիւթը շատ խիստ վիճաբանութեանց պատճառէ եղած մանաւանդ այս մեր ժամանակին մէջ: Հասկնալի է անշուշտ անոր յարուցած չահարզութիւնը, խնդիրը՝ արգարե՝ ոչ միայն քրիստոնէական ուսուցումին էական մէկ տարրին վրայ է, այլ մեր ժամանակի այն ձգտումին վրայ, որ ամէն բանէ տապահ ընկերային պահանջները տառջ կը քչէ, եւ Փրկչին խօսքերուն մէջ ուշաղրգութիւնը առարկայ կ'ուզէ ընել ամենէն աւելի սթագաւորութեանու հաւաքական — կամ այզպէս կոչուած — զաղափարը: Միայն թէ, երբ կը սկսինք մօտենալ նիւթին, զժուարութիւններ կը ցցուին ճամբուն վրայ: Նախ՝ սահմանուելք բառը միշտ նոյն իմաստը չունի Աւետարանին մէջ: Այս տեսակէտով իմաստի զանազան խմբումներ կրնան կազմուիլ: Մերթ արքայութիւնը կը նկարազբանի իրեւ ներկայ, այսպէս երբ կ'ըստի թէ անիկա մեր ժամանակին մէջ կը վերաբերի աղքատաց հոգւով» (Մտթ. Է. 3), կամ «Բառնք յափշտակեն զնա» (Մտթ. ԺԱ. 12). մերթ ապազայ առանձնաշնորհութեան մը վրայ է որ կը դառնայ հարցը, երբ Քրիստոս կը յայտարարէ, զոր օրինակ, թէ արդարները սրազմեսցին ընդ Արքահամու և ընդ Սահմակայ և ընդ Յակովու յարքայութեան երկնից» (Մտթ. Է. 11): Բառ այս ցուցմունքներուն, — անունն իսկ կը յայտնէ զայն — զերզգայական զործարանաւորութիւնն մըն է ան, որ երկինքէն կուգայ եւ հոն պիտի վերագունայ, եւ սակայն իր դերն է զարգանալ երկրի վրայ (Մտթ. ԺԳ. 24 և հետեւ.):

Ուրիշ զժուարութիւն մը, եթէ, մէկէ աւելի հատուածներու մէջ, «թագաւորութիւնը որոշ ընկերութիւն մըն է, որուն մէջ կը մտնուի և ուրկէ զուրս կ'ենուի», (Մտթ. Է. 20, ԺԱ. 3, -ԺԳ. 41), կամ իթէ հոգեսը բարիք մըն է ան, որ կ'ըն-

զուհուի հաւատքով՝ սիրտին մէջ պահանջելու համար (Մտթ. կ. 3, 10. Ղուկ. ժթ. 32), է նաև, այս վերջին ռւսումին համամատ, ընտրեալներու միայն վերապահուած գանձ մը, փառաւոր ժառանգութիւն մը (Մտթ. իշ. 34, Ղուկ. իթ. 29):

Ռւսուցումի այս բազմազանութենէն յառաջ կուգայ սակայն տիրական զաղագար մը, որ՝ էական մասերու մէջ զէթ՝ ծնունդ կուտայ համաձայնական դրսւթեան մը: Ապահովապէս, Աստուծոյ թաղաւորութիւնը, արտաքին և նիւթական չէ, ինչպէս են երկրաւոր ընկերութիւնները: Անիկա մնաչնորհը չէ նմանապէս միակ ցեղի մը, ինչպէս Խորայէլացիները կ'ենթագրին դայն: օրդիք արքայութեանը են, ըստ Յիսուսի, «Հոգուով աղքատաները, որոնք իրենց մեղքին զգացումուն կ'արտասուն և կուրծքերնին կը կոծեն» (Մտթ. ե. 3, 4. Ղուկ. ժթ. 13). Կոյնապէս պէտք է վերստին ծնիլ թագաւորութեան մէջ մանելու համար. սրէտք է ենթարկուիլ այն կերպարանափոխութեան, զոր Աւետարանը սորձու կը կոչէ (Մտթ. ժթ. 3): Ասկէ կը հատենի թէ թագաւորութիւնը ներքին և հոգեոր հանդամանք մը ունի. հոն՝ ուր սրտի այդ տրամադրութիւնը չկայ, չի կրնար զոյութիւն ունենալ թագաւորութիւն: Արդ, ներքին այս վիճակիլ Աստուծոյ մէկ պարզեն է, զոր մարդ կը ստանայ հոււտաքով. Պանձ մընէ ան, որ ընտրեալներու միայն կը պատկանի, և օրուն արժէքը անո՞նք ամենէն տւելի կը զգան, ոլ ոնք, զոյն ունենալու համար կը հրաժարին, ի հարկին, ուրիշ ամէն բանէ. գասնզի այդ երկնաւոր առանձնաշնորհութեան և երկրաւոր հարըստութեան միջև չկայ բազդատութեան ոչ մէկ եղր (Մտթ. ժթ. 14, 16):

Միւս կողմանէ ամեծագին մարդարիւտով ներկայացւած աստուծային կեանքը երկրի վրայ երբեք իր լիոււի փթթումին չի հասնիր: Ո՞չ ապաքէն Քրիստոս նախատակոծ կեանք մը ապրեցաւ Հրէից մօտ, ինք չէ՞ր որ իր աշակերտներուն հասկցուց թէ ծառան աւելի մհծ չէ քան իր տէրը: Եթէ Որդին Աստուծոյ իր մահէն ետքն է որ ընդունեցաւ իրեն արժանի վեհագունութիւնը, այս աշխարհը հաւատացեալներու համար ևս ճշմարիտ հայ-

րենիք մը չէ. հոգիին ոյժը տակաւին բռնրովին պայծառակերպած չէ անոնց էռւթիւնը. այս աշխարհի վրայ մեծագին է անոնց փառքը. երկնից մէջ միայն պիտի տիրանան անոնք թագաւորութեան լրիւ ժառանգութեան:

Արդ, որո՞նց պիտի ըլլան այդ զանձերը: Բոլոր վրկուածներուն, նոյն իսկ ամենէն փոքրիկին, եթէ հաւատացեալ ին (Մտթ. իե. 21, 23, Ղուկ. ժթ. 10, 11): Ոչ ոք պիտի կարենար հետեարար վայելէլ զանոնք՝ մեկուսանալով իր կղբայրներէն: Ամէնքը միացած են Աստուծոյ հետ Յիսուսով, որ փրկիչն է: Հոս է որ իր լըրութեանը և մեծաթեանը մէջ կ'ըմբռնենք ընկերացին այն զագափարը ոոր կը պարունակէ «Ըստգաւորութիւն» աւետարանական բառը: Փրկիչի զագափարը կերպով մը, անչուշտ, հակառակ է Հրէից ազգային նախասպաշտումին, և արդէն արգապիտի մասնաւորական և արտաքին վիճակի իմացում մը մերժերու համար Քրիստոս արքայութիւնը կ'ընէ հոգեոր կաու մը՝ որ հոգւոյ արամագրութիւններուն կը վերաբերի. այս կերպով կը բացարուին միր վերև յիշած աւետարանական հաւատածները, որոնք արքայութեան այս բնութիւնը կը ցուցնէն: Եւ սակայն Յիսուսով վարդապետութիւնը նոր գործարանաւորութիւնը մըն է զարձեալ որ կ'ենթազրէ: Ինչպէս բառն իսկ կը ցուցնէ, որ կը կատարէ ինչ որ նախազծուած էր միայն Բարյէլական աստուծապետութեան մէջ: Եթէ մեղաւոր աշխարհը կը մերժէ հնագանդութիւնը զոր Աստուծոյ կը պարտիւ և եթէ ատոր հետեանքը կ'ըլլայ անձքք մը՝ որ կը հարուածէ ոչ միայն մասնաւորներ այլ մարդկութիւնն ընդհանրագլւ, իր կեանքի բոլոր արտայայտութիւններուն մէջ, Քրիստոս ինքը եկած է զարմանելու համար այս խանգարուած ներգանակութիւնը, միր զործունէութիւնը զրումնելու համար աստուծային հնիքով, զմեզ՝ որ մոլորած որդիներ ենք, տանելով մեր հօրը, և այսպէս ստեղծելու համար մեր ինկած ցեղին ծոցին մէջ՝ բարոյական և ֆիզիգական ամէն ծառայութենէ աղատագրուելով վըրկուածներու ժողովուրդ մը, «ազգ սուրբ»՝ որ երկրի վրայ կը կազմուի, բայց որ երկընքի մէջ պիտի զտնէ իր վառաւոր հայ-

կատաղրին լրումը։ Այսպէս կը հաշտուին թագաւորութեան աւետարանական գաղափարին վերագրուած զանազան խմասուները։ «Թագաւորութիւնը, անշուշտ, հոգեսր բարիք մըն է, ապագայ ժառանգութեան մը զրաւականը, զոր սակայն հասարակորդաբար կը վայելեն բոլոր հաւատացեաները։ Միւս կողմէ, Մեսիային թշնամիները արտաքսուած են անկէ, իրենց ըմբոստութեան պատճառաւ։ Աստուծոյ թագաւորութիւնը պէտք է ներքին գանձ մը ըլլոյ՝ պատմական զործարանաւորութիւն մ'ըլլալու համար։ Աւետարանի նըշանաւոր խօսքին համեմատ, պէտք է «ընդունիլ զայն իրեն մանուկ մի», հոն մըտնելու համար (Մրկ. մ. 15)։

Միայն թէ, հոն մանողը ո՞վ պիտի ունենայ իրեն տէր։ Այս հարցումը նոր երկուութիւն մը յառաջ կը բերէ սուրբ զրոց հատուածներուն մեկնութեանը մէջ։ Տարակոյս չկայ թէ թագաւորութեան պետը Աստուծոյ է, հայրը որ երկնից մէջ կը թագաւորէ։ ասկէց՝ «երկնից թագաւորութիւն» և «Աստուծոյ թագաւորութիւն» բացարութիւնները, որոնց մասին խօսեցանք վերեւ։ Բայց ի՞նչ կ'ըլլոյ Յիսուս՝ իր հիմնած այս ընկերութեան մէջ, ահաւասիկ կնճռին հանգոյցը։ Եթէ Աստուծ, աներկեւանօրէն, կը թագաւորէ իր ընտրեալներու ժողովին մէջ, Քրիստոս ինքն աւսկայն այդ տիտղոսն է որ կուտայ իր անձին։ Երբ զինքը կ'ամբաստանեն թէ «թագաւոր» կը կոչէ ինքզինքը, Պիղատոս կը հարցընէ իրեն թէ «Դու ես թագաւորն Հրէից» (Ղուկ. ի. 2, 3), որովհետեւ, ամէնուն խօստովանութեամբ, թագաւորական փառքը Մեսիային առանձնաշնորհումներէն մին էր (Մտթ. ի. Ա. 4, 5. Ղուկ. ժթ. 38)։ Բաց աստի, քրկիչը այդ թագաւորութիւնը ըմբռնած է բարձրագոյն և լայնազոյն իմաստով։ Իրրիւ «թագաւոր» է որ Որդին մարդոյ օր մը պիտի երեւի ամպերուն վրայ, ազգերը գատելու համար (Մտթ. ի. է. 31, 34, 40)։ Ինչպէս կ'երեւի, Յիսուս Քրիստոս, ճիշդ ինչպէս Աստուծ, թագաւոր է երկնից արքայութեան մէջ։ վասնդի սա բացորոշ է թէ այս հատուածներուն մէջ երկու ատրբեր կամ մրցորդ թագաւորութեանց վրայ չէ որ կը խօսուի։ հակառակ պարագային, քրկու-

թեան զործարանաւորութիւնը պիտի եղած ըլլար այսնձն իւր բաժանեալը թագուուրութիւն մը, մօտ իր կործանումին (հմմտ. Մտթ ժթ. 25)։ Ի՞նչ եղրակացնել ուրեմն Փրկչին այս մասին ուսուցումը հակասական է ուրեմն։ Կը յիշեցնեմ այս առթիւթէ, Խորայէլական աստուծապետութեան մէջ, ժողովսւրպին վեհոգոյն թագաւորը, Եհովան, երկրի վրայ իրեն ներկայացուցիչ ունէր Օձեալը (հմմտ. Սղմ. Բ. 4-9)։ Հընորհաց տնտեսութեան մէջ ալ նոյնը պիտի ըլլոյ, սա տարբերութեամբ միայն որ հոսնմարիտ Մեսիային վրայ է խնդիրը, որ միակ արժանաւորն է այդ տիտղոսին թեւագրած բոլոր ակնածութիւններուն, քանի որ ինքն իսկ կ'ըսէ իրեն համար։ Ամենայն ինչ տուաւ ինձ ի Հօրէ իմմէ, եւ ոչ ոք ճանաչէ զմրդին եթէ ոչ Հայր, եւ ոչ զՀայր ոք ճանաչէ եթէ ոչ Արդին, եւ ում Որդին կամիցից յայտնել (Մտթ. ժթ. 27)։

(Շարունակիլի)

Ժ. Պ.

ԽՈՐՃՈՒԹՅԱ ԵՒ ԽՍՏՎ

Ավենակարոր նպատակը զոր սրացեինք առաջարկել մեր կնանցին համար, մեր հոգիին ազնուացումն է։ ուրիշ բառերով, մեր իմացական և բարոյական կարողութիւններուն յառաջիմուրիւնը։ օր լայ օրէ աւելի պայծառութիւն դնել միտին մէջ, օր լայ օրէ ինցին մէջ ազատ ու բարացոյն զգալ։

*

Կեանիը վայրկեան մ'կ միայն, բայց այդ վայրկեանը բառական է յահիսկնական բաներու ձևանակելու համար։ կը սփալին իրեւ պահանջերով այն բանը զոր յի կրնաւ տալ, վասն զի յունի, և ւողութիւնը։ բայց կարծերով քե ան պիտի տեսէ, մինչ այս մինչ այն, կը խորհին, կը զործեն, կը սիրեն։ եւ ահա այս յակ է մարդն ինչնին։

*

Ով որ իր եսին ազնիւ կեանին մը յիշակը կը բողու, անսպասելի բարինի աղրիւր մը կը բողու ապագայ սերունդին։